№ 71. 17 кастрычніка 1916 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.).

ГОМАН

БЕЛАРУСКАЯ ВІЛЕНСКАЯ ЧАСОПІСЬ

ВЫХОДЗІЦЬ ДВА РАЗЫ У ТЫДЗЕНЬ: У АЎТОРКІ І ПЯТНІЦЫ.

Цэна с перэсылкай і дастаукай да хаты: на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы—1 м. 20 ф., на 1 мес.—40 фэн.

Адрэс рэдакції: Вільня, Завальная 7.
Адрэс адміністрації і экспэдыцыі: М. Стэфанская 23.

Цэна абвестак: на 4-ай старане за радок дробнымі літэрамі — 25 фэніг.; дробные абвесткі—па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці — 60 фэн. за лінейку дробн. друкам.

1400 палонных расейцоў.

16 кастрычніка.

Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскаго: У ваколіцах баталії на Сомме з'абодвых бакоў у дзень працавала артылерыя. Атакаваўшые англічане на паўночным усходзі ад Гэдэкур на вузкім фронці ўварваліся ў нашы акопы, каторые, аднак, былі адваёваны контратакай. Французы на заходзі ад Сайі атакавалі дзень і ноч, але былі адбіты, ў тым ліку на палудзенным заходзі ад вёскі—контратакай.

Фронт нямецкаго Насьледніка: У Аргоннах і наабапол Маасу агонь артылерыі момэнтамі узмацовываўся.

Усходні тэатр:

Фронт Леопольда Баварскаго: На заходзі ад Луцка вострые атакі на адрэзку Зубільно Затурцы, прыгатаваные артылерыйскім агнём, зломлены з вялікімі стратамі у ворагоў. Мейсцовые атакі расейцоў па палудні ад чыгункі Броды—Львоў і ў даліне Грабёрка таксама адбіты. Вялікіе расейскіе сілы глыбокімі колоннамі дарэмна атакавалі пры Нараёўцы, між Дольнай Ліпніцай і Скоморохамі. І тут зрабілі мы ворагам цяжкіе страты.

Фронт эрц-гэрцоґа Кароля: У Карпатах нямецкіе патрулі, павялічываючы свае удачы каля Смотрэца, адбілі контратакі і ўзялі ў палон 3 афіцэроў і 381 салдата. Пры Комане баварскае войско здабыло штурмам некольки расейскіх акопоў. На ўсходзі ад Кірлі-Бабы штурмуючые аўстрыяцка-вэнгерскіе палкі адбілі контратакі. Число ўзятых палонных больш за 1000. На палудзенным заходзі ад Дорна Варта злучэные сілы адкінулі ворагоў на другі бок даліны Нэагра.

Фронт у Семіградзіі: Бітвы на румынскай граніцы трываюць далей.

Балканскі тэатр:

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: Без перамен.

Македонскі фронт: На адрэзку Чэрны, наабапол Броду, у начы былі новые, заядлые, але неудачные сэрбскіе атакі. Мейсцовые атакі на Груністэ і на поўначы ад Нідзэ Планіна адбіты з вялікімі стратамі у ворагоў.

З апошніх дзён.

—8—

Нямецкіе апавешчэньня.

13.X. Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскаго: Новая вялікая спроба англічан і французоў праравацца між Анкр і Соммай саўсім не ўдалася. Нашае адважнае войско пасьля цяжкіх бітв стойка удзержало ўсе свае пазыції. У чысьленых штурмах глаўные сілы ворагоў наступалі на фронт Курсэлет—С. П'ер Васт. На нашых лініях не раз ішлі крывавые штыкавые бітвы на самых нашых пазыціях, куды на момант ўрываліся ворагі. Пры Сайі адбіты сем французскіх штурмоў. Пры Гэдэкур брандэнбурская пяхота стойка спаткала густые колонны наступаўшых ворагоў нішчучым агнём. На палудні ад Соммы французскіе штурмы трывалі між Фрэн, Мазанкур і Шольні. Большая часць іх была разбіта ўжо нашым зашчытным агнём. Новые вострые бітвы за цукраварню Жэнэрмон скончыліся удачна для нас. Глаўная часць Абленкур пасьля бітвы асталася ў нашых руках; пры гэтым мы ўзялі ў палон 200 французоў, у тым ліку 4 афіцэроў.

Фронт нямецкаго Насьледніка: На ўсходзі ад Маасу і ў ваколіцах Маркірхэн—вострый агонь.

Нашы лятуны атакавалі сільные эскадры ворагоў, каторые зрабілі налёт на палудзенную Нямеччыну. Збіты 9 самалётоў ворагоў.

Усходні тэатр:

Без выпадкоў.

Семіградзкі фронт: У катлавінах Д'ердо і Мшэка, на верхнім і ніжнім Чыку ворагоў ужо німа. Пагоня трывае. Пры дарозі Чык Сэрэда—проход Дімс ворагі ешчэ упорна бароняцца. У удачных бітвах на ўсходзі і палудзенным усходзі ад Кронштадту ўзяты 1 афіцэр, 72 салдаты і 2 гарматы.

Балканскі тэатр:

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: нічога новаго.

Македонскі фронт: Уздоўж чыгункі Монастыр— Флорына—вострые бітвы артылерыі. Сэрбскіе штурмы ў завароці рэкі Чэрны былі неудачные.

14.X. Заходні тэатр:

Бітва на Сомме трывае.

Між Анкр і Морваль адбіт сільны мейсцовы штурм пры Гэдэкур. Штурмы ў даліне Морваль—Бушавэнь усюды даходзілі да цяжкіх штыкавых бітв, у каторых французская пяхота была пабіта, Нашае войско ўсюды удзержало свае пазыціі. У лесі С. П'ер Васт адваёваны удачы французоў з апошніх бітв. Мы ўзялі 7 афіцэроў, 222 салдатоў і некольки кулемётоў. У новых бітвах на палудні ад Соммы мы мелі удачы пры Абленкур. Саксонскіе палкі адваевалі назад усходнюю часць леса Амбос. Узяты ў палон 6 афіцэроў і 400 салдатоў.

У ваколіцах Маасу ад часу да часу вострые бітвы артылерыі.

Усходні тэатр:

На заходзе ад Луцка—значная баевая работа.

Семіградзкі фронт: На ўсходнім фронці трывае удачная пагоня. З дарогі Чык Сэрэда — проход Дімс ворагі так сама адступілі. У ваколіцах граніцных праходоў у краю Бурцоў злучэные арміі удачна ідуць упярод і ўзялі 292 палонных, між імі 8 афіцэроў і 6 кулемётоў. На заходзі ад праходу Вулкан атакі ворагоў адбіты контратакай. На адным мейсцу ворагі умацаваліся на хрыбце.

Балканскі тэатр:

Без значных прыпадкоў.

15.X. Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскаго: Наабапол Соммы узнялася вострая артылерыйская бітва на поўначы ад Анкр, між Курсэлет і Ранкур і на фронці Барле—Абленкур, даходзячы найвялікшай сілы. Англіцкіе штурмы на поўначы ад Тіэпваль дайшлі да штыкавых бітв у нашых лініях. У адным мейсцы ворагі ўмацаваліся; у-ва ўсіх іншых мейсцох яны адкінуты с цяжкімі стратамі. Пры Лебэф ворагі таксама адбіты. Французы атакавалі між Барле і Абленкур. Яны ўварваліся ў вёску і цукраварню Жэнэрмон. Далей усюды мы іх адбілі. Палудзенная часць Абленкур асталася ў нашых руках.

Фронт нямецкаго Насьледніка: Ад часу да часу на ўсходзі ад Маасу сільная артылерыйская бітва.

Усходні тэатр:

На фронці на заходзі ад Луцка трывала узмацованая баевая работа. Пасьля сільнаго агня артылерыі на фронці Сіняўка—Гарохоў пачаліся расейскіе штурмы між Затурцамі і Бубновым. Яны былі адбіты. У Карпатах мы адваевалі назад утрачаную 21 верасьня вяршыну Смотрэц. На адрэзку Кірлі-Бабы аўстрыяцка-вэнгерскае войско ўзяло у палон 444 ворагоў.

Фронт у Семіградзіі: Удачные бітвы з ар'ергардамі ворагоў. Наабапол праходу Шурдук румынскіе штурмы адбіты. На занятай пазаўчора часьці хрыбта ворагі ізноў адкінуты.

Балканскі тэатр:

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: без прыпадкоў.

Македонскі фронт: Сільные штурмы ворагоў каля чыгункі Монастыр—Флорына адбіты. На закруце Чэрны трываюць бітвы без перамен.

Гл. тэлеграмы на 4 страніцы.

У апошні момэнт.

—s—

З Грэціі.

БЭРЛІН. Макензэн у сваей адозві да грэкоў кажэ:

„Мы ад вас нічога не вымагаем. Між вамі і намі, перайшоўшымі вашу граніцу, німа ніякай непрыязьні. Споўніўшы нашу задачу, мы пакінем Грэцкую зямлю“.

Вэнізэлёс, як відаць, жджэ ўцечкі караля. Ен сказаў групе саюзьніцкіх журналістоў, што ён і тымчасовы урад пераедуць у Афіны у той дзень, калі кароль скажэ, што яго справа праіграна.

З Расеі.

ЛОНДОН. «Morning Post» даносіць:

Апрацованы амэрыканскімі інжэнерамі плян збудаваньня каналу з Расеі цераз Фінляндію вельмі паддзержывае расейскае правіцельство. Канал удоўжкі будзе мецъ 300 кілёмэтроў і будзе каштаваць 300 мільёноў рублёў.

БЭРЛІН. «Lokal Anz.» гэтак апісывае абстрэл Мурманскаго берагу:

Место і порт Александроўск двойчы абстрэлівала вялікая нямецкая падводная лодка. Станціі тэлеграфу драцянога і бяз дроту, каторые толькі нідаўна пабудавалі, спаліліся. Будынак акцызнаго упраўленьня зруйнован. Зносіны з Александроўскам прэрваны. Тэлеграмы не даходзілі шэсць дзён. 16 казённых параходоў ачышчаюць фарватэр ад чысьленых затопленых караблёў.

Сьмерць монс. Мэніні.

СОФІЯ Памёр монсін'ёр Мэніні, апостольскі дэлегат у Софіі і Філіпполі.

Як ратаваць Румынію.

ПАРЫЖ. Гэтымі днямі тут адбудзецца новая нарада ваенных прэдстаўнікоў, каб абдумаць спосаб ратаваць Румынію і забаспечыць яе ад небаспекі.

БУКАРЭШТ Паводлуг газэтных вестак, расейскіе салдаты жаляцца, што румынскі народ адносіцца да іх вельмі дрэнна.

АФІНЫ. Адна асоба с-паміж дыплёматоў на прыёмі у караля маліла яго перэмяніць сваю палітыку. Кароль адказаў, што ён хутчэй адрачэцца ад трону, чым падвядзе Грэцію пад небаспечнасць. Ен пераконан, што Румынія ў скорым часі перэстане істнаваць. Калі Грэція ўмешаецца ў вайну, дык пасьля заваеваньня Румыніі нямецкае войско пойдзе на Грэцію, каторую спаткае доля Сэрбіі і Румыніі.

ЖЭНЕВА. «Journal de Geneve» пішэ:

„Дзеля «ратунку Румыніі» робяцца гэткіе крокі. Румынскі генэральны штаб развязываецца і яго мейсцэ займець расейскі штаб, левае расейскае крыло прадоўжэно да Семіградзіі і ў Добруджу йдзе расейская падмога“.

За акіанам.

Фінляндцы, літвіны, латышы, палякі, жыды, перэбраўшыся за акіан—у Амэрыку, даўно ўжо здалелі організавацца, наладзіць, як трэба, сваё нацыональнае жыцьцё, наладзіць узаемную помач, апеку над новымі грамадамі эмігрантоў з бацькаўшчыны. І цяпер у кожнаго з гэтых народоў ёсць у Амэрыцы свая калонія, каторая, хоць і аддзеленая бязмежнымі воднымі абшарамі ад роднаго краю, вядзе там сваю культурную работу і сваім матэр'яльным і духовым дабыткам дзеліцца з братамі ў бацькаўшчыне.

Само сабой разумеецца, што фінляндзкіе, літоўскіе, польскіе, жыдоўскіе колоніі ў Амэрыцы выяўляюць гэткую жыцьцёвую сілу затым, што ад іх выежджалі у прочкі найбольш энэргічные, найбочьш жывые элемэнты. І завісць бярэ, гледзючы на іх, калі падумаеш, чаму тые дзесяткі тысяч беларусоў, каторые перэбраліся за акіан, дагэтуль не здалелі організавацца за прыкладам другіх націй, чаму яны жывуць тамака распыленые, ня ведаючы адны аб адных, нічым між сабой не звязаные?!...

Угледаючыся на цыфры, каторые паказваюць число граматных і неграматных нашых эмігрантоў, лічучы ад 14 гадоў жыцьця, мы бачым, што працэнт неграматных эмігрантоў беларусоў (разам з невялікім чыслом маскалёў і з украінцамі) ў 1905—1909 гадах быў надта высокі. С-паміж іх чытаць і пісаць умелі 27,395 душ—56,7%, толькі чытаць умелі 269 душ — 0,5%, а ані чытаць ані пісаць ня ўмелі 20,656 душ, або 42,8%. Але беда ня толькі ў гэтым, што блізка палова нашых братоў—неграматные. Горшая беда ў тым, што і у Амэрыцы між беларусамі далей трывае той дзікі пагляд, бытцым нельга стацца культурным чэлавекам, астаючыся беларусам і гаворачы па-беларуску. І там, як у бацькаўшчыне, дайшоўшые вышэйшых ступеняў у грамадзкім жыцьці і разбагацеўшые эмігранты цураюцца сваіх братоў і цягнуцца да больш культурных і лепш організованых чужых колоній—польскіх ці расейскіх, ды самі іх узбагачываюць, забываючыся аб сваіх...

Такое палажэньне трывае ўжо многа гадоў. Дагэтуль мы нічога ня чулі, каб амэрыканскіе беларусы што-колечы зрабілі для справы адраджэньня свайго народу. Больш таго: тые з іх, каторые, дайшоўшы багацьця на чужыне, вертаюцца ў родную старонку, зразу пераходзяць да чужога нам грамадзянства.

Толькі у апошніе гады перад вайной, бытцым „першые ластаўкі“, пачалі надыходзіць ад нашых «амэрыканцоў» пісьмы па-беларуску, заказы на кніжкі і газэты беларускіе. Пачало, відаць, і там будзіцца нацыональнае сумленьне ў нашых братоў. І трэба думаць, што цяпер, калі справа беларускаго адраджэньня выходзіць на шырэўшую дарогу, калі яна пачынае апірацца на такой цьвёрдай аснові, як беларуская народная школа, як право ужываньня нашай мовы ў публічным жыцьці,—трэба думаць, яна знойдзе больш жывы воткліk між нашымі эмігрантамі ў Амэрыцы, і яны здалеюць залажыць падваліны дзеля організаціі многіх дзесяткоў тысяч сваіх братоў, дзеля наладжэньня сваей кузьні для культурна-нацыональнай работы. *Г. Б.*

Весткі аб мітрапаліце Шэптыцкім.

Сучасная вайна—гэта вайна ня толькі армій, але і гасударственых організацій. Усё унутрэнае жыцьцё ваюючых дзержаў прыспасоблено дзеля патрэб вайны—дзеля служэньня арміі. І затым кожнае гасударство стараецца непрапускаць ніякіх вестак аб сваім унутрэным жыцьці ў варожые краі. Гэтак кожная чутка, якая ідзе акольнай дарогай з непрыяцельскай старонкі, лёгка можэ аказацца перэйначэнай або і зусім непраўдзівай.

Гэтак сама, відаць, выйшло і з весткай аб сьмерці Галіцкаго Уніяцкаго Мітрапаліта, Андрэя Шэптыцкаго, каторато маскалі дзержаць у цяжкай няволі. Скуль і як атрымала яе польская газэта «Polnische Blätter», друкаваная ў Бэрліне па-нямецку,—ня ведаем. Адно, апіраючыся на ей, тэлеграф апавесьціў усе іншые газэты, што Мітрапаліт памер. А цяпер другая польская газэта, «Dziennik Polski», надрукавала дзьве заметкі, атрыманые з Расеі цераз Штокгольм, паводлуг каторых выходзіць, што першая вестка была непраўдзівая.

Вось, што пішэ «Dziennik Polski»:

«Пецярбурскае Агенцтво» даносіць:

Па загаду Сыноду, гр. Шэптыцкі выслан у Спасо-Еўфем'еўскі манастыр у Суздалі пад спэцыальны надзор ігумена.

«Бірж. Ведом.» ў нумэры з 22 верэсьня пішуць, што ігумен манастыра ў Суздалі, куды выслан Мітрапаліт Шэптыцкі,—гэта владыка Павал, вікары валадзімерскай эпархіі. Сынод сам не пастанаўляў аб ссылцы, бо уніяцкі мітрапаліт не прыслухае яму, а толькі выбраў манастыр дзеля ссылкі».

Гэтак пішэ «Dziennik Polski». І калі гэта вестка—праўдзівая, дык трэба думаць, што вестка аб сьмерці Мітрапаліта была аснована на вывазе яго с Курска, дзе яго дагэтуль няволілі.

Як бы там ні было, мы з радасьцю дзелімся ею з нашымі чытачамі, бо яна дае надзею, што Галава Украінскай Нацыональнай Цэрквы, дасць Бог, вернецца ў свой родны край і будзе далей вясьці спыненую насільствам ворагоў збожную работу.

Александар Сулькевіч.

(Пасьмертны успамін).

Толькі лепшые душы могуць адчуваць трагедію няволеных на-

Власт.

Наездчык.

Гістарычнае апаведаньне.

(Гл. «Гоман» №№ 55—69).

Атрымаўшы жаданы подпіс, Вельскі павёз яго ў земскі урад, каб упісаць у гродзкіе земскіе кнігі. Справіўшыся с праўнай старaной, загадаў прыбіраць і парадкаваць у домі, а сам паехаў па дзяцей і жонку. Сам ён цешыўся, што, ў рэшці, яго жонка і дзеці ня будуць туляцца па чужых кутох, жывучы на ласцы у родных. Ен думаў, што жонка ніколі не дазнаецца, якім чародам здабыў ён гэту маетнасць, ды і чаго баяцца: дакумэнты гаварылі, што ўсё было справядліва куплена, а як бы хто здумаў сказаць што лішняе, то ён патрапіць яму стрымаць язык.

Бязмернае было здзіўленьне і радасць старых Пуцятоў, калі яны даведаліся, што зяць іхні пакінуў разбойніцкае жыцьцё і пачынае жыць звыклым шляхоцкім жыцьцём, ды ешчэ на гэткай аграмаднай маетнасьці.

Маладые Вельскіе шчасьліва дабраліся з дзяцьмі да Стараcельля і пасяліліся жыць там. Двое дзяцей іхніх: дачушка 8 і сынок 5 гадоў—рэзва гулялі і весяліліся з нянькай, гожай селянскай дзяўчынкай, у Старасельскіх садох і палёх. Толькі жонку Вельскаго душыло Старасельскае паветрэ. Старасельле здавалося ей нейкім панурым; каля Вельскаго кружылі яго насупленые вечна паплечнікі—слугі. Мейсцовые, запужаные селяне, маўчалі вечна, бо яны ешчэ жыва памяталі і спалёную сьвятыню і замучэных духоўнікоў і забітую баярыню. Усё выпаўнялося нясьмела, пасьпешна; не чуваць было ні вясёлых песень ні сьмеху, усе жылі ў страху...

Гэтак прамінуло лето. Павеяў сьцюдзёны вецер; выпаў першы сьнег. Вельскі задумаў устроіць палеваньне, якое вельмі любіў. Палеваньне удалося, і ён радасны увайшоў у пакой, дзе перад ярка пылаўшай грубой стаяў яго харошэнькі пяцігадовы хлопчык. Убачыўшы бацьку, хлопчык кінуўся на сустрэч, а бацька падняў яго на рукі, не зважаючы, што дзяцёнак разагрэты ад агня, а ён сам вярнуўся са сьцюжы.

Неасьцярога бацькі дармо не прамінула. Над раніцай у дзяцёнка паявілася гарачка і хрыпка, а за тры дні не стало беднаго хлопчыка. Вельскі абезпрытомнеў з гора.

Яго жорскі характар ня мог пагадзіцца з нешчасьцем, ён шукаў вінаватых і помсты. Ен загадаў падняць падлогу с каменных пліт у садовай капліцы, выкапаць глыбокую магілу і палажыць нежывога хлопчыка разам з жывой нянькай ды закапаць іх разам. Гэтая нечуваная помста над нічым нявіннай дзяўчынкай страшэнна падрэзала сілы яго жонкі. Яна пачала вянуць, і разам с таючым сьнегам стаяло і яе жыцьцё. Сьмерць сына і жонкі зламалі сілу і заўзятасць Вельскаго; ён пачуваў у душы, што яго крануў палец справядлівай помсты Божай.

За гэты час верны слуга Гарбуза, Будзька, разам са старым стольнікам дабіліся для свайго хвораго баярына справядлівасьці судовай. Вельскі засуджэн быў на кару горла. Даведаўшыся аб гэткай судовай пастанове, Вацлаў Прушко прыслаў ганца, каб паведаміць свайго прыяцеля аб небаспечнасьці.

Спрытны Вельскі не даў споўніць над сабой судовай пастановы; перэадзеўшыся, ён уцёк у Валошчыну і, здаецца, дабіўся там нейкаго становішча і значэньня.

КАНЕЦ.

P. S. Старасельле і Макрыдаво знаходзіліся ў Магілеўскай губ, Чэрыкоўскім павеці.

родоў, абрабаваных з матэр'яльнаго і духоваго багацьця. Той, каму папраўдзі ненавісна ўсялякая няволя і ўсялякі гвалт над чэлавекам, умее шчыра спагадаць бяздольным братом і сваё шчасьце, свой духовы спакой звязывае са справай вызваленьня бяздольных братоў, аддаючы гэтай справе свае сілы, а падчас і сваё жыцьцё.

Да чысла такіх выбранцоў грамадзкіх належаў і злажыўшый сваю галаву у змаганьні з Расейскай дзержавай Александар Сулькевіч.

Па нацыі—татарын, родам—мінчук, ён гадаваўся ў Турэччыне—ў Константынополі. Але, вярнуўшыся ў тую зямлю, дзе радзіўся, дзе жылі яго бацькі і дзяды, ён пастанавіў служыць гэтай Зямлі-Матцы, працуючы для найбольш уціснаных, найбольш нешчасьлівых сыноў яе—для работнікоў.

Як соцыаліст паводлуг сваіх паглядоў, Сулькевіч знайшоў шырокае поле для сябе ў Польскай Партіі Соцыалістычнай, каторая вела сваю работу ня толькі ў Польшчы, але і ў Беларуска-Літоўскіх землях. Між сваімі польскімі таварышамі ён скоразаняў выдатнае мейсцо, шырока вядомы ў організацыйных кругах пад імем „Татарына“ і „Міхала“. Спрытна здабыўшы мейсцо пры таможні—на прускай граніцы, ён праз доўгіе гады заніма́ўся патайнай перавозкай нелегальных друкоў у Польшчу і ў наш Край; многа друкарэнь наладзіў у сукромных мейсцох — дзеля друку соцыалістычных адозв і брашур у межах Польшчы і Літвы, дастаўляючы ў іх часьцямі друкарскіе машыны, шрыфт і ўсё патрэбнае. Урэшці, калі надыйшлі часы рэволюціі і аружнаго змаганьня с царскай уласьцю, Сулькевіч уславіўся, як інтэндант баевых дружын П.П.С., асабліва-ж як організатор вызваленьня з вастрогу аднаго з найбольш выдатных партыйных работнікоў, Пілсудзкаго, цяперашняго начальніка польскіх легіоноў.

„Міхала-Татарына“ добра зналі ў Вільні і ў Мінску. Зналі аго і нашы беларусы ў той цяжкі час—перад вялікай расейскай рэволюціей, калі стаўляліся толькі першые крокі руху беларускаго.

Сулькевіч жадаў вызваленьня з расейскай няволі ўсіх народоў, якіе жылі на так мілых яму землях колішняй Рэчыпосполітай. І ён з роўнай радасьцю вітаў першые праявы беларускаго руху да волі, як польскаго, або літоўскаго. Калі ў 1903 гаду завязалася першая беларуская палітычная організація—„Беларуская Рэволюцыйная Грамада“, таварыш „Міхал“ быў з ею у блізкіх зносінах. Многа беларускіх рэволюцыйных брашур, друкаваных заграніцай, прайшло праз яго рукі. Не адзін дзесятак тысяч адозв „Грамады“, перэіменаванай на „Соцыалістычную“, выйшоў з наладжэных ім патайных друкарэнь у 1904, 5 і 6 гадох. Пры яго помачы ладзіліся і друкарні „Грамады“.

Многа выцярпеў мук у Расеі за сваю працу, але ані цяжкі вастрог, ані катарга, ані сьмяротны прыгавор не зламалі яго душы. І ў турме ён пісаў кніжкі, каторые пасьля ў тысячах экзэмпляроў шырылі ў народзі яго ідэі,—а як выйшоў на волю, зараз ізноў стаў на работу. Калі-ж у 1914 гаду завязаліся польскіе легіоны, каб ваеваць с царскаслаўнай Расейскай дзержавай за вызваленьне паняволеных народоў, таварыш „Міхал“ адзін с першых паступіў ў іх, як просты салдат. У часі аднэй з апошніх бітв пад агнём ворагоў ён сьпешаўся на помач таварышу, каторага раніла расейская куля, і пры спаўненьні гэтаго геройскаго паступка—апошняго ў яго поўным ахвяр для братоў жыцьці—другая куля прастрэліла яго сэрцэ.

Чэсць і слава памяці Тваей, Таварышу!

«Грамадзянін».

У Вільні і ваколіцах.

× **У Беларускім Т-ве пом. пац. ад вайны.** За месяц верасень таварыство выдало асобам, каторые знаходзяцца пад яго апекай, 470 дармовых абедоў для сталых і 3995 — для дзяцей. Абеды былі браны часьцю з Работніцкай Страўні (470 абедоў для сталых і 2795 —для дзяцей), часьцю з Народнай Страўні (на Антоколі—1200 абедоў). Усяго за месяц выдано 4465 дармовых абедоў.

× **Беларускі тэатр.** У нядзелю беларуская драматычная дружына ставіла п'есу «Хам» Э. Ожэшковай. Справоздачу дамо ў чародным нумэры.

× **Вечарынка для дзяцей.** У нядзелю, 15 кастрычніка, у салі пажарніцкаго клюбу адбылася вечарынка для беларускіх дзяцей.

Саля была поўная «маленькай» публікі, і выступалі на сцэне так сама дзеці. Ставілі абразы «Папрадка» і «Легенда», дэклямавалі беларускіе вершы, пеялі песьні беларускіе і пад сваю-ж музыку танцавалі на сцэне.

Пасьля канца праграмы ў салі былі наладжэны гульні для дзяцей. Вечарынка прайшла вельмі жыва, зусім здаволіўшы чысьленую дзіцячую публіку.

Будзем спадзевацца, што гэткіе вечарынкі будуць адбывацца часьцей. Дзяцей беларускіх у нас вельмі многа, і ім належыцца даць хоць ад часу да часу некольکі гадзін забавы, каторая мае мэту ня толькі забаўляць, але і выховываць.

× **Выстаўка Работных Дамоў.** Ад нядзелі, 15 кастрычніка, тут будзе да 10 гадзіны аткрыта прадажа публіцэ піва. Пасьля абеду і ў вечэры будзе іграць оркестра, каторая дагэтуль іграла ў «Мысьліўскім» рэстарані.

× **Спіс запасоў тканін і вязальных выробоў** выказаў, што хаця яны ў горадзі ня лішне вялікіе, але іх хватае. Есць надзея, што устаноўленые агранічэньня прадажы іх будуць зменены, і можна будзе імі свабодна таргаваць.

× **Падатковые спісы.** Спісы падаткоў прамысловаго, з нерухомаго меньня і з даходу з нерухомасьцей выстаўлены 16 кастрычніка ў падатковым аддзелі, Домініканская 2, на два тыдні. Жалабы на назначэные сумы падаткоў можна падаваць ў 4 тыдні нямецкаму Stadthauptmann'u.

× **Курс рубля:** офіцыальны — 1 м. 90 фэн. за рубель; ў банках пры прадажы — 1 м. 94 ф., пры куплі—1 м. 98 ф.;

Пазычковая каса бярэ 6%.

З усяго Краю.

Дровы для жыхароў.

ГРОДНА. У Гродні для жыхароў акраін, значыць, бяднейшых людзей, прадаюць дровы за кубічную сажэнь з дастаўкай да хаты па 100 марак. За меншую меру — адпаведная цэна.

Замест цукру.

ГРОДНА. У местовых крамах дзеля асалоды прадаюць сыроп па 1 марцы за расейскі фунт.

Бульба бедным.

ГРОДНА. Бедным выдаецца 5.000 карт на бульбу, каторые даюць ім права атрымаць на 54 дні пуд бульбы за 1 марку замест 1,60 м.

Самагубство.

ГРОДНА. На Пушкінскай вул. атруцілася дзяўчына, каторую хацелі аддаць да рэгістрацыі, ў тую мінуту, як паліцейскі хацеў яе вясьці. Яна ўвайшла ў другі пакой, прыняла атруту і памерла ў некольکі мінут.

На грамадзкую страўню.

БЕЛАСТОК. На карысць грамадзкай страўні пры Мікалаеўскай вуліцы 15, 16 і 17 г. м. ў памешчэньні гімнастычнаго і спортоваго т-ва пры Нямецкай вул. наладжэн базар. У грамадзкай страўні кожын дзень абедае 350 душ.

За згвалтаваньне.

ЛІДА. За згвалтаваньне дзяўчыны гаспадар Ян Боленс засуджэн у папраўчы дом на 1 год 4 месяцы.

Крадзежы скаціны.

СУВАЛКІ. Тут што раз часьцей паўтараюцца прыпадкі крадзежы скаціны і каней.

Нямацкая пазыка.

МІТАВА. Тут падпіска на нямецкую ваенную пазыку дала 570 тысяч.

Убіўство дзіцяці.

СЭЙНЫ. У акружным судзе ў Сувалках Марыю Вэнгерскую вінавацілі ў забіцьці дзіцяці. Ей—65 гадоў. 10 жніўня яна забіла зараз пасьля нарадзін дзіця сваей 16-гадовай дачкі, палажыўшы на дзіця 10 фунтовую пярыну. Трупік яна закапала на магілках, але не хацеля сказаць, дзе, каб не даць выкапаць яго, і каб доктар не давёў прычыны сьмерці. Прынімаючы пад увагу, што яна гэтым хацела абараніць сваю дачку ад ганьбы, суд засудзіў яе толькі на 5 гадоў у папраўчы дом.

Самазванец.

ЗАСТОЧЭ. Франц Ліпніцкі бéз ніякаго права езьдзіў па беластоцкім і сакольскім паветах і ў Забелі, Долістове, Вроценах і Сморгороўцы рэвізаваў стараст, загадываючы ім чысьціць вуліцы і студні. У Заколах ён украў каня. У Засточы ён называў сябе Франц Проб. За ўсе праступкі яго засудзілі на год у вастрог.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

Нямецкі налёт.

БЭРЛІН. Нямецкіе марскіе самалёты удачна абкідалі бомбамі расейскіе транспортные параходы ў Констанцы.

Расейцы у Грэціі.

АФІНЫ. Тут зыйшла на берег расейская пяхота.

З'езд цароў.

ВЕНА. С прычыны цяжкаго палажэньня румынскай арміі ў Семіградзіі і Добруджы румынскі і расейскі цары маюць спаткацца ў Рэні.

Кажуць, што пастаноўлено пабудаваць форты навакол Одэссы і Кіева.

Каля зьмены міністроў.

МАСКВА. «Утро Россіі» пішэ, што Протопопов маніцца выдзяліць з міністэрства унутрэных спраў упраўленьне почт і тэлеграфоў.

КОПЭНГАГА. Паводлуг «Русск. Сл.», Хвостов прымушэн быў падацца у адстаўку с прычыны нязгодлівасьці са Штырмэрам у справі назначэньня новых выбароў у Гасударственую Думу вясной 1917 году. Штырмэр цьвёрда стаяў за новые выбары, спадзяючыся, што новы склад Думы будзе больш аднародны і мацней звязаны. Хвостов быў проці новых выбароў і жадаў, каб поўнамочча дэпутатам былі прадоўжэны.

Рэволюцыйны рух.

ЦУРЫХ. С пісьма аднаго дэпутата Г. Думы — соцыал-дэмократа відаць, што ў палудзеннай Расеі між соц.-дэм. інтэлігенціей і работнікамі адбыліся массовые арэшты.

ШТОКГОЛЬМ. Харбінская газэта „Новая Жізнь“ пішэ, што у Владывостоку выкрылі тайную рэволюцыйную організацію і арэштавалі 23 членоў яе.

ПЕЦЯРБУРГ. Работнікі на Адміралцейскай верфі забаставалі. Фабрыкі закрылі і работнікоў выдалілі. З іх 300 душ, як падлегаючых ваеншчыне, адпраўлены на фронт.

У Мікалаеве, на Чорным моры, на верфях «Навал» пачалася забастоўка.

ЦУРЫХ. Маршалак і 7 членоў работніцкай групы самарскаго ваенна-прамышленаго камітэту за прыналежнасць да соцыалістычнай партіі высланы ў далёкіе сібірскіе губэрні. Увесь камітэт пастанавіў тады спыніць работу, калі высланых членоў ня вернуць назад. Самарскі пракурор вызваў усіх падпісаўшых гэту пастанову, вінавацючы іх у «пакушэньні проці баспечнасьці гасударства».

Неудача польскай палітыкі.

«Бірж. Ведом.» пішуць, што палякі зусім адкінулі праект аўтономіі Польшчы, апрацованы партіей ка-дэтоў. Паляк Ледніцкі з гэтай прычыны заявіў, што выступае с цэнтральнаго камітэту конституцыйна-дэмократычнай партіі.

У Фінляндіі.

КОПЭНГАГА. «Русск. Сл.» кажэ, што одзыў фінляндзкаго ге-

нэрал-губэрнатара і замена яго Белецкім зрабіла сільнае ўражэньне. Генэрал-губэрнатар праводзіў расейскую рэакцыйную палітыку ў Фінляндіі.

Справа Сухомлінова.

ШТОКГОЛЬМ. «Рэч» пішэ, што вестка аб выпуску Сухомлінова на волю — няпраўдзівая. Быўшый ваенный міністэр знаходзіцца ешчэ ў Петрапаўлаўскай крэпасьці. Сьледзтво аб ім ідзе далей.

Недахватка мужчын.

ПАРЫЖ. Паводлуг газэт, у Расеі с прычыны недахваткі мужчын пазволено кабетам занімаць кіраўнічые мейсцы ў фабрыках ваенных матэр'ялоў.

Па указу цара, ўсім быўшым студэнткам політэхнікі пазваляецца здаць экзамены на урадоваго інжэнера. 47 жанок ужо здалі экзамены і паступяць на мейсцы упраўляючых гасударственымі фабрыкамі.

Грозьба голадам.

ПЕЦЯРБУРГ. «Нов. Вр.» пішэ, што Кокандзе, куды ўвозілі кожын год с Каўказу, Самары і Орэнбурга 22 мільёны пудоў хлеба, грозіць голад, бо с Каўказу цяпер забаронено вывазіць хлеб, у Самары ураджай ніжэй сярэдняго, а ў Орэнбургу поўны неўраджай.

Недахватка мукі.

МАСКВА. „Русск. Слово" пішэ, што запасы мукі ў Астрахані, Новочэркаску і ў каўказкіх курортах зусім скончыліся.

Новы заработак.

ПЕЦЯРБУРГ. Некольві «спрытных» асоб выдумалі новы способ заработку. Яны ўжо ў начы, або нават з вечэра станавіліся каля дзьвярэй пры крамах з мясам і пры аткрыцьці іх занімалі першые мейсцы, каторые адпрадавалі другім па 2—3 рублі. Ўрэшці, як пішэ «Земшчына», на гэта звярнула увагу паліцыя, і было загадано, каб пакупцы мяса станавіліся ў чарод не раней, як за гадзіну да адкрыцьця крам.

Умыснае калецтво.

ШТОКГОЛЬМ. Ў часі судовай справы ў Казані аб 37 асобах, каторые хацелі зводьніцца ад ваеншчыны умысным калецтвам, выявілося, што ў унутрэных губэрнях умыснае калецтво між рэкрутамі бывае вельмі часта. Усэлякіе «цёмные асобы» ахвотне памагаюць ім у гэтым. Паліцэйскіе упраўленьня за „падзяку" даюць заверэньня аб якім-будзь калецтві.

«Землі Мікалая II».

ПЕЦЯРБУРГ.. Міністэрство заграцічных спраў заявіло чужаземным урадам праз сваіх заграцічных прэдстаўнікоў, што аткрытые экспэдыцией Вількіцкаго ў Ледавітым акіані землі далучаюцца да Расейскай дзержавы пад агульным імем «Землі Імператара Мікалая II».

Кітайскіе прысмакі.

МІНСК. «Мінскій Голос» апісывае гэткі прыпадак, атказ за праўдзівасць катораго мы, аднак, пакідаем рэдактару газэты. За апошні час сюды прыбыла вялікая партія кітайскіх работнікоў. Праз нейкі час у местовую управу з'явіліся дэпутаты ад «жоўтых» работнікоў і прасілі, каб ім пазволілі выпісаць с Кітаю вагон спажыўных прадуктоў. Прэзыдэнт места пацікавіўся, якіе гэта прадукты, каб зрабіць даклад уласьцям аб патрэбах кітайцоў. Кітайцы атказалі, што хочуць выпісаць цэлы вагон замарожэных... мышэй. Яны сказалі, што страву ў Мінску цяжка травіць, і яна «мужыцкая»; вось, іх душа жадае лёгкай стравы з далёкаго Усходу, і мышы ім канечне патрэбны. Урэшці галава дэпутаціі радзіў прэзыдэнту выпісаць і для мінчан знаменітых заморожэных мышэй, але «ацец места» адмовіўся ад гэтаго...

З усяго сьвету.

Справа Лібкнэхта.

БЭРЛІН. (В.Т.Б.). Камісія для ўнутрэнаго распарадку ў Рейхстагу, разглядзеўшы прэдлажэньне партії социаль-дэмократычная работніцкая еднасць на час заседаньнёў Рейхстагу спыніць працэс і выпусьціць дэпутата Лібнэхта, пастанавіла сягоньня патрэбаваць дакумэнты справы. Жаданьне на цісьме градачальства места Торна пазволіць пачаць працэс проці Лібкнэхта было адкінуто.

Сьмерць дэпутата с.-д.

КОЛОНІЯ. Член нямецкаго парляманту, социал-дэмократ Гофріхтэр, памер учора раніцай.

Забастоўка работнікоў.

НЬЮ-ЙОРК. Служачые ў керасінавым таварыстве ў Баёне забаставалі. Былі стычкі с паліцией; пры гэтым ранены некольві забастоўшчыкоў, а 3 — забіты. Забастоўшчыкі спалілі некольві фабрычных будынкоў і падпалілі шэсць шынкоў.

ТЕЛЕГРАМЫ.

Падводная вайна.

БЭРЛІН. (В.Т.Б.). Адна з наших падводных лодак затапіла ў Сяродземным моры 2 кастрычніка французскі крэйсэр „Рігэль" і 4 кастрычніка—французскі памочны крэйсэр „Гальліа". С-паміж ехаўшых на „Гальліа" ў Салонікі сэрбскіх і французскіх салдатоў утанула каля 1000 душ.

ХРЫСТЫАНІЯ. Ўчора ў начы нямецкай цадводнай лодкай затоплен назначэны для Румыніі параход „Быстрыца", едучы ў Архангельск. Кажуць, што параход і груз былі застрахованы на 25 мільёноў крон.

Гвалты над Грэціей.

АФІНЫ. Міністэр - прэзыдэнт Лямброс на ультіматум прабаваў даць невыразны атказ; толькі на заяву французкаго адмірала Фурн'е, што ён зломіць уселякі адпор, правіцельство зусім паддалося.

Саюзьнікі пазаймалі пануючые над Пірэем форты.

Галасы за мір.

БЭРЛІН. У Рэйхстагу Гаазэ (социалістычная партія работніцкай еднасьці) сказаў:

„Мукі растуць без канца, і ніскуль не паказваецца ані цень надзеі на мір. Мы—проці усіленай вайны падводнымі лодкамі. З руіны міжнароднаго права мы хочэм выратаваць тое, што ешчэ можна".

Дэпутат Давід (социалістычная партія) сказаў:

„Думка аб міры не узмацуецца фікціей, бытцым мы ешчэ хочэмо далейшых ваенных удач. Усіленая вайна падводнымі лодкамі так сама не набліжыць нам міру. Трэба спадзевацца, што нашы ворагі скора пераканаюцца, што яны ня здолеюць нас зламаць. Ворагам нельга даваць сумлевацца, што мы жадаем міру, каторы забаспечыў-бы і нашым ворагам жыцьцё і будучыну".

ЛОНДОН. (Рэўтэр). Дэпутат Сноўдэн (социаліст) на мітынгу работніцкай партіі ў Манчэстэры у сваей прамові сказаў, што ўселякая надзея на тое, каб удалося дайсьці ваеннай пабеды над цэнтральнымі дзержавамі, выключэна. Вайны нельга вясьці далей 2—3 гады с прычыны нялічэных страт людзьмі. Ніхто больш ня верыць гутарцы, бытцым вайна ідзе за Бэльгію. Ў Ніжняй Палаці будзе зроблен запрос, ці Англія дзеля таго вядзе вайну і утраціла ўжо тысячы людзей, каб Расея атрымала Константынополь?

БЭРЛІН. Шырэные ў нэутральных дзержавах чуткі аб праектаваным сэпаратным міры з Расеяй ні на чым не асновавы.

ЛОНДОН. (Рэўтэр). У Ніжнюю Палату міністэр-прэзыдэнт Асквіт падаў заяўленьне аб патрэбі новаго ваеннаго крэдыту на 6 міль'ярдоў і пры гэтым сказаў:

„Гэта вайна не павінна закончыцца ганебным компромісам, каторы будзе укрывацца пад маскай так-званаго міра. Мы павінны дзеля тых, хто аддаў сваё жыцьцё, пастарацца, каб іх ахвяра не была дарэмнай. Мэты саюзьнікоў — не егоістычные і не мсьцівые, а жадаюць расплаты за мінулае і забаспечэньня будучыны".

Аустрыяцкіе апавешчэньня.

ВЕНА. 12.X. **Усходні тэатр**: Каля праходу Вулкан адбіты румынскіе спробы наступаць. У ваколіцах Кроншстадту ворагі адкінуты да граніцы. За два дні ўзяты ў палон 18 афіцэроў і 639 салдатоў, здабыта 1 цяжкая гармата, 5 кулемётоў і шмат ваенных матэр'ялоў. У гарах Гэргэн і наабапол возера Марош гэтак сама зломлен адпор румыноў. Мы іх гонім.

Італьянскі тэатр: На поўначы ад Віппаха і на поўдні ад яго да Локніцы ўсе італьянскіе штурмы адбіты. На ўсходзі і палудні ад Опачыазэльля ворагі пасунуліся ўпярод. Нова Вас—ў іхных руках. Далей на палудні ажно да берагу мора яны ў розных мейсцох урываліся на нашы пазыціі, але ўсюды былі ўраз жэ выкінуты. Чысло палонных італьянцоў даходзіць да 2700 душ. У паадзінокіх пунктах фронту ў Карынтіі і ў Тыролі італьянцы дарэмна прабавалі наступаць. Пры Пасубіо, дзе мы пазаўчора адсунулі нашу лінію назад с Космагона на Ройд, без прыпадкоў.

ВЕНА. 13. X. **Усходні тэатр:** (гл. нямецк. апав.).

Італьянскі тэатр: Усе спробы ворагоў штурмаваць на фронці С.-Градо ді Мэрна—Нова Вас разбіты нашым агнём. С 45 пешай дывізіі ворагоў, штурмаваўшай каля Локніцы, вярнулося назад толькі некольві душ. Так сама дарэмны былі новые наступленьня ворагоў на палудзенным крыле і на поўначы ад Віппаха між Біля і Вэртойба.

Палудзенна-усходні (албанскі) тэатр: Італьянская лятучая эскадра абкідала ўчора бомбамі Каваі; забіты некольві жанок і дзяцей.

Недалёка ад усьця Скумбры мы збілі адзін самалёт сыстэмы Капроні.

Адна з нашых лятучых марскіх эскадр абкідала бомбамі Монфальконэ, Сэльц, Вэрмільяно і Градо. Усе самалёты вярнуліся назад.

ВЕНА, 14.X. **Усходні тэатр:** (гл. нямецкае апавешч.).

Італьянскі тэатр: Восмы вялікі штурм італьянцоў можна лічыць закончэным. Ворагі сабралі ешчэ больш сваіх сіл проці палудзеннаго крыла, чым у ранейшых бітвах. Між морэм і вяршынамі на ўсходзі ад Гэрцу штурмавалі трэйцяя і часьці другой арміі, разам 16 пешых дывізій і магутная артылерыя. Штурмы трывалі датуль, пакуль страты не прымусілі ворагоў пакінуць думку наступаць.

ВЕНА 15.X. **Усходні тэатр:** (гл. нямецк. апав.).

Італьянскі тэатр: Баевая работа, наагул, слабая. У ваколіцах Гэрца італьянцы атакавалі вяршыну на ўсходзі ад Собэр, але былі адбіты артылерыйскім агнём, часьцю—штыкамі.

На ўсходзі ад Трыэсту ў бітве на паветры у ворагоў збіт «Фарман».

Спіс ваенна-палонных з нашаго краю.

З Вільні і Віленскай губэрні.

Табор для ваенна-палонных Cassel.

7 компанія.

Смольскі Вінцэнты, Скэт'янской.
Сатко Пётр, Баяры.
Бабіч Леон, Судково.
Кібіс Юстын, Гудзенішкі.
Петровіч Тамаш, Вільня.
Догін Арон, „
Петрокоўскі Казімір, Слободка.
Цішэўскі Владыслаў, Баяры.

8 компанія.

Лепёшын Александар, Кулешы.
Семашкевіч Язэп, Вільня.
Злотоябка Казрыэль, Быстрыца.

9 кампанія.

Домброўскі Язэп, Вільня.
Грабоўскі Адам, Тайгі.
Янкевіч Пётр, Папорці.
Кудороўскі Вінцэнты, Пугачы.
Русецкі Язэп, Новосёлкі.
Апанэль Якаў, Карзюкі.
Андэевіч Ануфры, Заберэзь.
Петровіч Мікалай, Голевічы.
Рудзкі Сыльвэстэр, Докудово.
Шастін Віктор, Яданцы.
Сьвёкла Язэп, Мікалаеўка.
Рэмс Юдэль, Вільня.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтво «Гоман». Редактар В. Ластоўскі.